

ZDARZENIA PRAWNE

CZYNNOŚCI PRAWNE



mgr Katarzyna Maria Zoń



ZDARZENIA PRAWNE

POJĘCIE

- fakty (okoliczności), z którymi hipotezy norm wiążą konsekwencje cywilnoprawne określone w dyspozycjach norm,



skutki w postaci:

- **powstania** stosunku cywilnoprawnego
(np. zawarcie umowy pożyczki prowadzące do nawiązania stosunku zobowiązaniowego),
- **zmiany** podmiotu (podmiotów) czy treści
stosunku cywilnoprawnego (np. podpisanie aneksu do umowy najmu określający niższy czynsz),
- **zgaśnięcia** stosunku cywilnoprawnego (np. odwołanie pełnomocnictwa).

KLASYFIKACJA (I)

kryterium podziału:

sposób określenia przez normę prawną zdarzenia prawnego



czynności konwencjonalne

- **norma prawna konstruuje** zdarzenie prawne, wyznaczając **przesłanki** jego dokonania przez odpowiednie działania ludzkie (np. zawarcie umowy, wydanie wyroku sądowego),
- **sens** danej czynności **wyznaczany przez porządek prawny,**



inne zdarzenia

- fakty wyróżnione przez normę istnieją i mają swój sens **niezależnie od obowiązującego systemu prawnego** (np. narodziny, śmierć, akt przebaczenia),

KLASYFIKACJA (II)

- **działania** – **zależne od woli** człowieka:
 - czynności zmierzające do **wywołania skutków prawnych**:
 - **czynności prawne** (umowy, jednostronne czynności prawne np. wypowiedzenie umowy),
 - **orzeczenia sądowe** (orzeczenia konstytucyjne np. orzeczenie w przedmiocie ubezwłasnowolnienia),
 - **akty administracyjne** (niektóre decyzje administracyjne np. decyzja o wyłączeniu nieruchomości),
 - **inne czynności**:
 - **czyny zgodne z prawem** (niektóre zawiadomienia np. zawiadomienie sprzedawcy o wadzie rzeczy, czynności faktyczne np. znalezienie rzeczy),
 - **czyny bezprawne** (czyny niedozwolone),
- **zdarzenia sensu stricto** – **niezależne od woli** człowieka,

KLASYFIKACJA (III)

kryterium typologii:
normatywnie ustanowiona ogólna regulacja zdarzeń prawnych

- **czynności prawne,**
- działania zbliżone do czynności prawnych (np. oświadczenia wiedzy),
 - orzeczenia sądowe oraz decyzje administracyjne,
 - niewykonywanie uprawnień w określonym czasie,
 - czyny niedozwolone,
 - bezpodstawne wzbogacenie,
 - prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia,
 - porzucenie, przerobienie rzeczy.



CZYNNOŚĆ PRAWNA

ZAGADNIENIA WSTĘPNE

- najbardziej **powszechny** rodzaj zdarzenia prawnego – obszerna regulacja KC.
- narzędzie umożliwiające podmiotom prawa cywilnego **kształtowanie wiążących stosunków prawnych**,
- pozwala **tworzyć, znosić, zmieniać stosunki prawne**,
- polega na:
 - **ustanowieniu lub zniesieniu** normy postępowania (zwykle indywidualnej i konkretnej)
 - **zaktualizowaniu lub zdezaktualizowaniu** obowiązku wyrażonego w ustanowionej wcześniej normie prawnej (zwykle generalnej i abstrakcyjnej).

CEL: wywołanie **oznaczonego skutku prawnego**,

ZAGADNIENIA WSTĘPNE

- służy realizacji **zasady autonomii woli** podmiotów prawa cywilnego
 - decyzja w przedmiocie:
 - **dokonania** czynności prawnej,
 - **wyboru kontrahenta**,
 - **określenia treści** stosunku prawnego,
- swoboda dokonywania czynności prawnych **nie jest nieograniczona**
 - w granicach prawa,



zakres swobody w kształtowaniu swojej sytuacji prawnej **różni się w regulacjach poszczególnych działów prawa cywilnego** (np. prymat zasady swobody umów w prawie zobowiązań),

ZAGADNIENIA WSTĘPNE

- czynność **konwencjonalna** = **skonstruowana przez normy prawne**,
ustawodawca ustanawia **reguły prawne** określające **jak należy dokonywać** danej czynności prawnej, jakie są jej **konsekwencje**, wskazują **kompetencję** podmiotów do dokonywania czynności prawnych w ogóle (zdolność do czynności prawnych), **sposób ich dokonywania** (forma oświadczeń woli) oraz konieczną **treść** czynności prawnej,
- **naruszenie reguł** = czynność **nie wywołuje zamierzonego skutku** (jest bezskuteczna) lub jej skutki są w określony sposób **ograniczone**.

SKŁADNIKI

- **oświadczenie woli** (jedno lub więcej, w zależności od liczby podmiotów dokonujących czynności prawnej)
 - **konieczny element każdej** czynności prawnej,
 - **najczęściej jedyny element**,
- niekiedy dla dokonania określonych czynności prawnych **normy prawne** wymagają **zaistnienia dodatkowych zdarzeń**:
 - ↓
 - zgoda osoby trzeciej,
 - akt organu administracji,
 - orzeczenie sądowe,
 - wydanie rzeczy (np. przy ustanowieniu zastawy zwykłego),
 - wpis do urzędowego rejestru (np. wpis hipoteki do księgi wieczystej).

SKUTKI

- zaistnienie czynności prawnej uzależnione od wystąpienia **wszystkich jej elementów**, które w danym przypadku tworzą stan faktyczny przewidziany do jej dokonania,

brak któregokolwiek ze składników – czynność prawna **nie wywołuje skutków prawnych**,
- Czynność prawna wywołuje nie tylko **skutki w niej wyrażone**, lecz również te, które **wynikają z ustawy, z zasad współżycia społecznego i z ustalonych zwyczajów** (art. 56 KC),
- nieważna czynność prawna = **sprzeczna z ustawą**, mająca na celu obejście ustawy, **sprzeczna z zasadami współżycia społecznego**.

ZGODA OSOBY TRZECIEJ

- osoba trzecia – podmiot prawa cywilnego, który **nie jest uczestnikiem czynności prawnej**,
- **oświadczenie woli**, wymagające **złożenia określonemu adresatowi**,
- funkcja **kontrolna**, choć niezbędna dla skuteczności czynności prawnej,
- wyrażona przed, podczas lub później (potwierdzenie).

POSTACIE CZYNNOŚCI PRAWNYCH

wyróżnione z uwagi na
inne kryterium niż treść czynności prawnej

- czynności jednostronne, umowy i uchwały,
- czynności realne, czynności konsensualne,
- czynności między żyjącymi, czynności na wypadek śmierci,
- czynności zobowiązujące, czynności rozporządzające, czynności o podwójnym skutku,
- czynności odpłatne, czynności nieodpłatne,

POSTACIE CZYNNOŚCI PRAWNYCH

wyróżnione z uwagi na
inne kryterium niż treść czynności prawnej

- czynności przysparzające,
- czynności kauzalne, czynności abstrakcyjne,
- czynności upoważniające,
- czynności powiernicze.

CZYNNOŚCI JEDNOSTRONNE, UMOWY I UCHWAŁY

kryterium: **strony uczestniczące w czynności prawnej**
(kryterium podmiotowe),

- czynności prawne **jednostronne** – dochodzą do skutku przez **złożenie oświadczenia woli jednej ze stron**
(testament, pełnomocnictwo, przyrzeczenie publiczne, przekaz),
- **umowy** – dochodzą do skutku przez **zgodne oświadczenia woli dwóch lub więcej stron**,
- **uchwały** – służą do wyrażania **wspólnej woli** określonych zespołów ludzi – dochodzą do skutku przez **oświadczenia woli więcej niż jednego podmiotu** – wystarczające jest uzyskanie **większości** wymaganej przepisami prawa lub korporacji.

CZYNNOŚCI REALNE I KONSENSUALNE

kryterium:
elementy tworzące stan faktyczny danej czynności prawnej,

- czynności **realne** – do ich dokonania niezbędne jest **oświadczenie woli + działanie powodujące zmianę faktycznego władztwa nad rzeczą**,
 - przeniesienie władztwa nad rzeczą jako **element zdarzenia kreującego** stosunek prawny,
 - np.. ustanowienie zastawu, zadatek, użyczenie, przechowanie,
- czynności **konsensualne** – dla ich **dokonania wystarczające jest złożenie jednego lub kilku oświadczeń woli**,
 - większość czynności prawnych,
 - np. umowa sprzedaży, umowa najmu.

CZYNNOŚCI MIĘDZY ŻYJĄCYMI I NA WYPADEK ŚMIERCI

kryterium:

chwila, w której **czynność wywołuje skutki prawne**,

- czynności **między żyjącymi (*inter vivos*)** – wywołują skutki prawne **za życia stron**,
- czynności **na wypadek śmierci (*mortis causa*)** – skutki następują dopiero **z chwilą śmierci osoby jej dokonującej**,
 - np.. testament, umowa o zrzeczenie się dziedziczenia.

CZYNNOŚCI ZOBOWIĄZUJĄCE, ROZPORZĄDZAJĄCE, O PODWÓJNYM SKUTKU

kryterium: **zmiany w majątku osoby**, jakie powstają wskutek dokonania przez nią czynności prawnej

- czynności **zobowiązujące** – polegają na **zobowiązaniu się jednej ze stron lub obu stron do spełnienia świadczenia na rzecz innej osoby**:
 - czynności **jednostronnie i dwustronnie zobowiązujące**,
 - **zwiększają się pasywa** podmiotu dokonującego tej czynności,
- czynności **rozporządzające** – polegają na **bezpośrednim wywołaniu zmiany majątkowych praw podmiotowych tego, kto rozporządzenia dokonuje**:
 - **zmniejszenie** przysługującej stronie aktywów,
 - **przeniesienie** (np. przelew wierzytelności), **obciążenie** (np. umowa zastawu), **ograniczenie lub zniesienie prawa podmiotowego** (np. zwolnienie z długu),

CZYNNOŚCI ZOBOWIĄZUJĄCE, ROZPORZĄDZAJĄCE, O PODWÓJNYM SKUTKU

kryterium: **zmiany w majątku osoby**, jakie powstają wskutek **dokonania przez nią czynności prawnej**

- czynności **o podwójnym skutku (zobowiązująco-rozporządzające)**
 - czynności prawne **zobowiązujące do rozporządzenia wywołują także skutek rozporządzający** (np. umowa sprzedaży),
 - **zasada** w polskim porządku prawnym (por. art. 155 §1 KC umowy zobowiązujące do przeniesienia własności, art. 510 §1 KC umowy zobowiązujące do przeniesienia wierzytelności, art. 1054 §1 KC umowy zobowiązujące do zbycia spadku),
 - w drodze dokonania czynności zobowiązującej **z mocy prawa** powstaje także skutek rozporządzający,
 - **skutek rozporządzający może zostać wyłączony przez ustawę** (art. 157 § 2 KC) lub **wolę stron**.

CZYNNOŚCI ODPLATNE I NIEODPLATNE

- czynności **odpłatne** – dokonanie **przysporzenia** na rzecz innej osoby następuje **w zamian za określoną korzyść majątkową** (np. sprzedaż),
- czynności **nieodpłatne** – osoba dokonująca przysporzenia na rzecz innego podmiotu **nie otrzymuje korzyści** (np. darowizna, użyczenie),



doniosłe **konsekwencje prawne** podziału:

- **słabsza ochrona osób**, na rzecz których dokonano bezpłatnego przysporzenia (por. art. 59 KC, art. 528 KC),
- **zmniejszenie obowiązków** osoby dokonującej bezpłatnego przysporzenia (por. art. 891 KC).

CZYNNOŚCI KAUZALNE I ABSTRAKCYJNE

kryterium: **istnienie kauzy**

(podstawa prawna przysporzenia, prawne uzasadnienie przysporzenia)

podział dotyczy **wyłącznie czynności przysparzających** = dokonanie **korzystnej zmiany w majątku innej osoby** (zwiększenie aktywów np. nabycie nowego prawa majątkowego lub zmniejszenie pasywów np. zwolnienie z długu),

- czynności **kauzalne (przyczynowe)** – ich **ważność zależy od istnienia prawidłowej kauzy** – zasada w polskim porządku prawnym,
- czynności **abstrakcyjne (oderwane)** – ważność przysporzenia **nie zależy od jakiejkolwiek kauzy**,
 - **wyjątek** – tylko, gdy znajduje **uzasadnienie w ustawowej konstrukcji** danej czynności prawnej,
 - strony **nie mogą dowolnie kształtować** dokonywanych przez siebie czynności jako abstrakcyjnych,
 - np. weksel, czek, przekaz,

CZYNNOŚCI KAUZALNE I ABSTRAKCYJNE

- typy kauz:

- ***causa donandi*** – przysporzenie następuje w celu obdarowania innej osoby (np. darowizna),
- ***causa solvendi*** – przysporzenie następuje w celu zwolnienia się ze zobowiązania (np. zapłata długu),
- ***causa obligandi vel acquirendi*** – przysporzenie ma na celu nabycie prawa lub innej korzyści majątkowej (np. zapłata ceny w celu nabycia prawa własności rzeczy w drodze umowy sprzedaży),
- ***causa cavendi*** – kauza zabezpieczająca,
- kauza ustalająca.

CZYNNOŚCI UPOWAŻNIAJĄCE

- odrębna **kategoria** czynności prawnych,
- **wyznaczają** innym podmiotom **kompetencję do dokonania czynności konwencjonalnej ze skutkiem dla osoby udzielającej upoważnienia**,
- ich **skutkiem nie jest zmiana w sferze majątkowej** osoby jej dokonującej czy osoby, na rzecz której udzielono upoważnienia,
- np. pełnomocnictwo, przekaz.

CZYNNOŚCI POWIERNICZE

- **brak regulacji ogólnej** czynności fiducjarnych – wynika z zasady **swobody umów**,
- składają się z **dwóch elementów**:
 - **przeniesienie przez powierzającego na powiernika prawa**
– powiernik może z niego skorzystać względem osób trzecich w pełnym zakresie wyznaczonym treścią tego prawa,
 - +
 - **zobowiązanie powiernika względem powierzającego, że będzie z tego prawa korzystał w ograniczonym zakresie, wskazanym treścią umowy powierniczej**, w szczególności w określonej sytuacji przeniesie to prawo z powrotem na powiernika,
- np. przewłaszczenie na zabezpieczenie.

NASTĘPNE ZAJĘCIA

- FORMA OŚWIADCZENIA WOLI

Dziękuję za uwagę !